

ПІДПРИЄМНИЦТВО, МЕНЕДЖМЕНТ, МАРКЕТИНГ

МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СКЛАДОВА АГРАРНОЇ РЕФОРМИ

Г.М.ЧОРНИЙ – к.е.н., доцент,

А.І.СОЛОВЙОВ – асистент, Херсонський ДАУ

Аграрна реформа в Україні стала незаперечним фактом. Вона може повільніше чи швидше рухатись і розвиватись на певних етапах на шляху до свого логічного завершення. Призупинити її або спрямувати у зворотному напрямку практично вже неможливо.

Законодавча база в Україні забезпечує формування багатокладної економіки на селі на основі приватної власності на землю та засоби виробництва. Указ Президента щодо прискорення реформи від 03.12.1999р. відіграв роль свого роду “каталізатора” і привів до того, що в небачено короткі строки на базі КСП створені нові, більш адаптовані до ринкової економіки прості і складні господарюючі суб’єкти.

Наприклад, на базі 282 колективних сільськогосподарських підприємств в Херсонській області створено і функціонують 380 господарчих суб’єктів, серед яких біля 50 відсотків складають господарські товариства, біля 20 відсотків сільськогосподарські виробничі кооперативи, біля 20 відсотків приватних підприємств, біля 10 відсотків селянських фермерських господарств. А ті нові форми господарювання на селі, що були створені до цього указу, отримали шанси на подальший розвиток.

У приватну власність селянам передано 1,4 млн га землі або 67% від загальної кількості по області. Середній розмір земельної частки, право на яку засвідчується сертифікатом, складає 6,9 га, що на 2,7 га більше ніж в середньому по Україні.

Земельні сертифікати та сертифікати на майновий пай як основа приватних форм господарювання на селі зміцнюють особисті підсобні господарства (ОПГ) сільських мешканців, сприяють розвитку фермерства (СФГ) та становленню складних економічних систем: господарських товариств, кооперативів, приватно-орендних підприємств.

Специфіка умов кожного адміністративного району області обумовлять в короткі строки певну питому вагу простих і складних економічних систем в їх загальній сукупності. Але вже сьогодні можна впевнено прогнозувати, що головним критерієм, який визначатиме їх конкурентоспроможність, а значить і питому вагу за підсум-

ками виробничо-комерційної діяльності за календарний рік, буде норма прибутку.

Традиційні показники ефективності виробництва та господарювання, а саме: продуктивність праці, рентабельність, фондвідача мусять відійти на другий план.

Пошуки, виникнення та правове утвердження в аграрному секторі економіки різних типів індивідуальних (простих) та великих групових (складних) економічних систем – це лише одна складова, одна сторона реформи. Тут ми маємо справу з структурними змінами в господарюючих суб'єктах на основі приватної власності, тобто, за образним висловом В.І.Терещенко, з “анатомією” економічних систем.[1]

Проте цим системам притаманна і “фізіологія”, тобто функціонування, діяльність, яка забезпечується управлінням, а поточасному – менеджментом [1].

Загальновідомо, що природа приватної власності сама по собі є надзвичайно ефективною спонукою до плідної діяльності, а значить, і матиме безумовно позитивний вплив на ефективність господарювання на землі.

Але вбачати в приватній власності панацею і лише з нею однією пов'язувати реформування в АПК було б обачливо. Приватна власність на засоби виробництва, на землю, на продукцію як основа природного стану речей у сфері економіки, сама по собі автоматично неспроможна забезпечити найбільш раціональне використання ресурсів в процесі виробництва, комерційно-вигідну реалізацію продукції, кінцеві результати господарювання на конкурентоспроможному рівні. Останнє забезпечується управлінням (менеджментом) на сучасному рівні здобутків теорії та практики.

Послідовник батька менеджменту Ф.Тейлора в Росії К.Адамецькі стверджував, що погляд на господарські процеси, в яких має місце лише два фактори – капітал і фізична праця, є вузьким, бо не враховує третього фактору, можливо найважливішого – управління [2]. Він також наголошував на тому, що людина, ставши власником, не отримує автоматично здібностей до управління. А тому, на думку К.Адамецькі значна кількість власників не мають достатньої кваліфікації для ефективного управління [2].

Особисті підсобні господарства (ОПГ) в Херсонській області виробляють біля 2/3 картоплі, овочів та тваринницької продукції від загальних обсягів виробництва. Наукові спостереження за діяльністю ОПГ показують, що сім'ї з однаковими ресурсами виробництва мають далеко не однакові прибутки, тому що по-різному використовують свої ресурси і біокліматичний потенціал своєї місцевості. Всякий вплив на ресурси з метою отримання відповідної

продукції в економічній теорії ототожнюється з управлінням. ОПГ, де має місце більш кваліфіковане управління, отримують більші прибутки, а ОПГ, де має місце менш кваліфіковане управління, отримують менші прибутки. Аналогічна залежність між рівнем управління та доходами спостерігається і при аналізі господарської діяльності фермерських селянських господарств.

В ОПГ та ФСГ як простих економічних системах управління існує в первинній формі як самоуправління. Тут управлінська і технологічна діяльність поєднується в одній особі, автори рішень, як правило, є їх виконавцями, тобто рішення виконуються “своїми руками”.

Складніша справа з управлінням у великих економічних системах — господарських товариствах, кооперативах, приватно-орендних підприємствах, де функція управління відокремилась від технологічної діяльності і виділилась у специфічний вид праці, що виконується керівниками і спеціалістами. Тут рішення останніх виконуються підпорядкованими їм працівниками, тобто “чужими руками”.

Попередні підсумки господарсько-комерційної діяльності новостворених складних систем дають достатньо підстав стверджувати, що за однакових об’єктивних умов в них по-різному використовується ресурсний та біокліматичний потенціал в процесі виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції. Одна група підприємств матиме прибутки, друга група забезпечить беззбиткове господарювання, третя група матиме збитки і балансуватиме в умовах конкурентного середовища на грані банкрутства. Причиною такого розшарування значної кількості господарюючих суб’єктів є неоднаковий за формою і змістом вплив керівників і спеціалістів на виробничі ресурси, тобто різний підхід до управління з позицій теорії і практики менеджменту.

Механічне перенесення законів принципів і методів управління з колишніх КСП до нових господарських формувань, в підвалини яких покладена приватна власність, не забезпечить стратегії і тактики аграрної реформи. Тим паче, що управління в КСП базувалося в основному на природній інтуїції і особистому досвіді, здебільшого керівниками і спеціалістами шляхом “проб і помилок”.

За нашими спостереженнями для 15-20 відсотків керівників підприємств АПК поки що достатньо управлінських знань і особистого практичного досвіду для забезпечення управління в нових умовах господарювання на конкурентноспроможному рівні, тобто прибутково, 40-50 відсотків балансуватимуть на межі беззбитковості, а останні 30 відсотків без спеціальної менеджерської підготовки їх керівників не витримають конкуренції. Умови ринку вимагають

конкурентноспроможного господарювання на основі професійного управління. Ось чому є підстави саме управління вважати другою складовою аграрних перетворень на селі.

Досвід розвинутих країн свідчить, що сфера управління заслуговує на особливий пріоритет в економіці. Свідченням цьому є формування інституту менеджерів-керівників зі спеціальною теоретичною та практичною підготовкою до управлінської діяльності. Практика, коли власники капіталу в силу якихось суб'єктивних і об'єктивних причин стають не в змозі особисто управляти в сфері виробництва, сервісу та обміну, передають цю справу професійно підготовленим до управлінської діяльності фахівцям — менеджерам, розуміється, висока оплата їх праці є звичайним явищем.

Професор Завадський Й.С. стверджує, що успіх у бізнесі на одну третину залежить від ресурсів і на дві третіх від кваліфікації управлінських працівників, підготовка яких "помітно відстає від сучасних вимог підготовки керівних кадрів, особливо з питань управління в сільському господарстві" [3].

Таким чином, після реструктуризації КСП другою складовою аграрної реформи є раціоналізація управління в новоутворених економічних системах. Віддана на відкуп сфера управління вчорашнім керівникам без їх спеціальної менеджерської перепідготовки не забезпечить очікуваних плодів від реформування на селі. Паралельно з перепідготовкою сучасних керівників державні та сільськогосподарські органи на районному та обласному рівні мають поглядати про резерв керівного складу і цілеспрямовану роботу по його підготовці до управлінської діяльності. Не можна не погодитись з К. Адамецькі, який ще у 1932 році стверджував, що "єдиним засобом прискорити темп прогресу з цієї точки зору є підготовка нових людей, які будуть вміти мислити категоріями науки управління, володіти відповідними здібностями" [2].

Ситуація, на нашу думку, вимагає від урядових установ в тій мірі, в якій ними приділяється увага структурній перебудові КСП, проводити паралельну роботу на державному рівні по забезпеченню в нових господарюючих суб'єктах АПК управління на професійному рівні.

Література:

1. Терещенко В.М. Организация и управление. // Опыт США. -М.: Экономика, 1964. - с.12.
2. Адамецькі Кароль. О науке организации. // Избранные произведения. пер. с польского. -М.: Экономика, 1972. - с.114-162.
3. Завадський Й.С. Управління сільськогосподарським виробництвом у системі АПК. -К.: Вища школа, 1992. - с.222.